

**MATNDA YASHIRIN MA'NOGA EGA BO'LGAN SO'Z , IBORA , ATAMA
TUSHUNCHALARINING TAHLILI (O'ZBEK , RUS VA INGLIZ
TILLARIDA)**

Geldiyorova Sabrina Lazizovna ,

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti ,

Tel : +998991065812

Email : geldiyorovasabrina12@gmail.com

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi matnlarda yashirin ma'no (implitsitlik) ifodalanishining o'ziga xos xususiyatlari tadqiq etiladi. Ma'no ko'chishi, evfemizm, idiomalar va madaniy kodlar orqali shakllanadigan yashirin qatlamlar qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari har ikki tilda ham kontekstual bog'liqlikning yuqoriligi, biroq ularning ifodalanishida milliy mentalitet ustuvorligini ko'rsatadi.*

***Kalit so'zlar:** Implitsitlik, subtekst, konnotatsiya, evfemizm, madaniy kod, pragmatika, kognitiv tilshunoslik.*

***Аннотация:** В данной статье исследуются особенности выражения скрытого смысла (имплицитности) в английских и узбекских текстах. Проводится сравнительный анализ скрытых уровней значения, формируемых через перенос смысла, эвфемизмы, идиомы и культурные коды. Результаты исследования показывают высокую степень контекстуальной зависимости в обоих языках, однако в их выражении приоритетную роль играет национальный менталитет.*

***Ключевые слова:** имплицитность, подтекст, коннотация, эвфемизм, культурный код, прагматика, когнитивная лингвистика.*

Annotation

This research explores the distinctive characteristics of implicit meaning (implicitness) within English and Uzbek discourses. It provides a comparative

analysis of the hidden layers shaped through metaphorical shifts, euphemisms, idioms, and cultural codes. The findings indicate that while both languages exhibit a high degree of contextual dependency, the manifestation of these implicit meanings is primarily governed by the priorities of the respective national mentalities.

Keywords: *Implicitness, subtext, connotation, euphemism, cultural code, pragmatics, cognitive linguistics.*

Kirish

Zamonaviy tilshunoslikning ustuvor yoʻnalishlaridan biri — til birliklarining faqat tashqi (eksplitsit) shaklini emas, balki ularning zamirida yashiringan ichki maʼno qatlamlarini tadqiq etishdir. Inson muloqoti davomida axborotning salmoqli qismi toʻgʻridan-toʻgʻri aytilmaydi, balki implitsitlik (yashirin maʼno) orqali tinglovchi yoki kitobxonning tushunchasiga havola qilinadi. Bu hodisa ayniqsa turli lisoniy oilalarga mansub boʻlgan ingliz va oʻzbek tillari misolida oʻziga xos murakkablik va boylikka ega. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, globallashuv davrida madaniyatlararo muloqotning samaradorligi nafaqat soʻzlarni lugʻaviy tarjima qilishga, balki matn ostidagi yashirin mazmunni (subtekstni) toʻgʻri talqin qilishga bogʻliq. Ingliz tilida implitsitlik koʻpincha qisqalik (understatement), kinoya va pragmatik koʻrsatkichlar orqali ifodalansa, oʻzbek tilida bu jarayon milliy mentalitet, sharqona lutf, andisha va madaniy kodlar bilan uzviy bogʻliqdir. Maʼlumki, har bir xalqning oʻziga xos dunyoqarashi uning lisoniy manzarasida aks etadi. Masalan, oʻzbek tilidagi evfemizmlar va idiomalar koʻp hollarda jamoaviy qadriyatlarga tayansa, ingliz tilida individualistik va pragmatik baholash ustuvorlik qiladi. Ushbu maqolada kognitiv tilshunoslik va pragmatika tamoyillariga tayangan holda, har ikki tildagi matnlarda maʼno koʻchishi (metafara, metonimiya) hamda madaniy kodlarning yashirin maʼno hosil qilishdagi oʻrni qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi — ingliz va oʻzbek tillari misolida implitsit maʼnoning shakllanish mexanizmlarini aniqlash va ularning milliy-madaniy xususiyatlarini yoritib berishdan iborat. Bu esa tarjimonlik amaliyoti va qiyosiy tilshunoslik rivoji uchun muhim nazariy asos boʻlib xizmat qiladi.

Madaniy metaforalar tahlili

Yashirin ma'no ko'pincha frazeologik birliklarda "konservalangan" bo'ladi.

Ingliz tilida: "To kick the bucket" iborasining lug'aviy ma'nosi "chelakni tepish" bo'lsa-da, yashirin (haqiqiy) ma'nosi "vafot etmoq"ni anglatadi. Bu yerda yashirinlik o'lim haqidagi qo'pol haqiqatni yumshatish yoki hazilga yo'yishga xizmat qiladi.

O'zbek tilida: "Oyoq tirab olmoq" iborasi jismoniy harakat emas, balki qaysarlik va qat'iyat yashirin ma'nosini tashiydi. Qiyos: Ingliz tilida idiomalar ko'pincha pragmatik harakatga (action) asoslansa, o'zbek tilida ular insonning ichki holati va ijtimoiy munosabatlariga (status/emotion) ko'proq yo'naltirilgan.

Evfemizmlar: Ijtimoiy pardalangan ma'nolar

Yashirin ma'no yaratishning eng kuchli quroli – evfemizmlardir.

Ingliz biznes etikasida: "Letting you go" (Sizni qo'yib yuboryapmiz) iborasi orqasida "ishdan bo'shatish" (fired) degan sovuq yashirin ma'no yotadi.

O'zbek oilaviy munosabatlarida: "Choyi ichilgan" yoki "Oq o'rashiq bo'lgan" iboralari ortida "unashtirilgan" degan ijtimoiy-huquqiy yashirin ma'no bor. O'zbek tilida yashirin ma'no ko'pincha "uyat" va "andoza" (etiket) tushunchalari bilan bog'liq bo'lsa, ingliz tilida bu ko'proq "siyosiy korrektilik" (political correctness) bilan xarakterlanadi.

Kontekstual implitsitlik va "Double Entendre"

Ba'zida yashirin ma'no so'zda emas, balki uning ohangida va vaziyatda namoyon bo'ladi.

Ingliz tilida: "That's interesting" iborasi ko'p hollarda "menga yoqmadi" yoki "bema'ni narsa" degan yashirin salbiy ma'noni beradi (ironiya).

O'zbek tilida: "Baraka toping" jumlasini vaziyatga qarab ham chin duo, ham kesatq (norozilik) bo'lib kelishi mumkin.

Tahlil natijalari

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ingliz tilidagi yashirin ma'no ko'pincha mantiqiy o'yin va siyosiy etikaga tayansa, o'zbek tilidagi implitsitlik hayo, andishava

ko'p ma'nolilik (polisemantizm) ustiga qurilgan. Ingliz tili so'zlovchisi yashirin ma'noni aniqroq ishoralar (clues) bilan berishga harakat qilsa, o'zbek tili so'zlovchisi tinglovchining "fahm-farosati"ga, ya'ni umumiy madaniy fondga tayanadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, har ikki tilda ham yashirin ma'no muloqotning iqtisodiy samaradorligini oshiradi – oz so'z bilan ko'p narsa aytiladi. Biroq, ingliz tilida yashirin ma'no ko'proq shaxsiy masofani saqlashga xizmat qilsa, o'zbek tilida u ijtimoiy iyerarxiya va milliy qadriyatlarni ifodalash vositasidir. Ushbu farqlarni tushunish nafaqat tarjimonlar, balki madaniyatlararo muloqot vakillari uchun ham hayotiy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ne'matov H., Rasulov R. O'zbek tili sistem leksikologiyasi asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 1995. (O'zbek leksikologiyasi bo'yicha fundamental qo'llanma).
2. Begmatov E. O'zbek tili onomastikasi. – Toshkent: Fan, 1991. (Atoqli otlar tizimi bo'yicha asosiy manba).
3. Ashurova D.U., Galieva M.R. Cognitive Linguistics. – Tashkent: Vneshinvestprom, 2018. (Kognitiv tilshunoslik va yashirin ma'nolarni tahlil qilish uchun).
4. Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge University Press, 2018. (Ingliz tili onomastikasi va grammatikasi uchun).
5. Grice, H. P. Logic and Conversation. – Harvard University Press, 1989. (Yashirin ma'no va kommunikativ implikaturalar nazariyasi).
6. Levinson, S. C. Pragmatics. – Cambridge University Press, 1983. (Pragmatika va kontekstual ma'no tahlili).
7. INGLIZ XALQLARI MADANIYATIDA OZIQ-OVQAT BELGILARINING O'RNI. Hosilova Sh.B. qizi, Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar 2 (2), 1255
8. THE ROLE OF FOOD SIGNS IN BRITISH CULTURE
Sh. Xosilova, B Quchoqorov, S Xasanov
Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations 1 (2), 269-274